

Nr 141

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse; given Stockholms slott den 27 maj 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen förslås att Kungl. Maj:t får möjlighet att tillsätta offentliga styrelseledamöter i affärsbankernas styrelser. Antalet sådana ledamöter föreslås begränsas till högst tre i varje bank. Vidare föreslås att en offentlig styrelseledamot skall ha rätt att delta i beredning på direktionnivå av ärenden som senare skall avgöras av bankens styrelse.

Den lagstiftning som föränleds av förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 1971.

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1955: 183) om bankrörelse dels att 5, 71—73 och 159 §§ skall ha nedan angivna lydelse, dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 74 a §, av nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

Bolagsordning för ————— vara vidtagna.
Antalet styrelseledamöter, ————— antalet angives.

Bestämmelserna i denna paragraf om styrelseledamot gälla ej ledamot som enligt 71 § utses av Konungen.

71 §.¹

För bankaktiebolag skall finnas en styrelse bestående av minst fem och högst aderton ledamöter.

För bankaktiebolag skall finnas en styrelse bestående av minst fem och högst tjugoen ledamöter. Konungen äger utse högst tre ledamöter i styrelsen (offentliga styrelseledamöter) med uppgift att särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i bankens verksamhet. Övriga styrelseledamöter till ett antal av högst aderton väljas å bolagsstämma; dock må enligt bestämmelser, som intagits i bolagsordningen, en eller flera av dessa ledamöter kunna tillsättas i annan ordning.

Styrelsen skall ————— är stadgat.

72 §.

Styrelseledamöterna skola ————— svenska medborgare.
Av styrelseledamöterna ————— i banken.

Vid beräkningen av det högsta antal styrelseledamöter som enligt andra stycket få vara befattningshavare i banken skall hänsyn ej tagas till offentlig styrelseledamot.

¹ Senaste lydelse 1968: 601.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

73 §.

Styrelsen väljes å bolagsstämma; dock må enligt bestämmelse, som in- tagits i bolagsordningen, en eller fle- ra av ledamöterna kunna tillsättas i annan ordning.

Styrelseledamot skall utses för tid intill dess ordinarie *stämma* hållits och må icke utses för längre tid än till och med den stämma som skall äga rum under tredje räkenskaps- året efter valet. Ändå att den tid, för vilken styrelseledamot blivit utsedd, ej gått till ända, må han skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom. Styrelseledamot äger ock rätt att avgå före utgången av nämnda tid. Anmälan om avgång skall göras hos styrelsen, så ock, där styrelseledamot ej är vald å bolags- stämma, hos den som tillsatt honom.

Om styrelseledamot, — — — — — understiger fem.

Styrelseledamot skall utses för tid intill dess ordinarie *bolagsstämma* hållits och må icke utses för längre tid än till och med den stämma som skall äga rum under tredje räkenskapsåret efter valet. Ändå att den tid, för vilken styrelseledamot blivit utsedd, ej gått till ända, må han skil- jas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom. Styrelseleda- mot äger ock rätt att avgå före ut- gången av nämnda tid. Anmälan om avgång skall göras hos styrelsen, så ock, där styrelseledamot ej är vald å bolagsstämma, hos den som tillsatt honom.

74 a §.

Offentlig styrelseledamot eller, om flera sådana ledamöter utses, den som Konungen förordnar, äger när- vara och delta i överläggningarna när ärende, som senare skall avgö- ras av styrelsen, förberedes av där- till särskilt utsedda styrelseledamö- ter eller befattningshavare i banken.

Konungen äger, om särskilda skäl föranleda det, förordna att uppdrag enligt 74 § andra stycket, som avser flera personer, skall omfatta jämväl offentlig styrelseledamot.

159 §.¹

Till bestridande — — — — — av Konungen.

Det åligger bankbolag jämväl att till revisor, ombud eller likvida- tionsrevisor, som förordnas enligt 149 § eller 158 § 1 mom., *utgiva er-*

Det åligger bankbolag jämväl att *utgiva ersättning, dels till offentlig styrelseledamot med belopp som Ko- nungen bestämmer, dels till revisor,*

¹ Senaste lydelse 1963: 601.

1† Bihang till riksdagens protokoll 1970. 1 saml. Nr 141

(Nuvarande lydelse)
sättning med belopp som tillsyns-
myndigheten bestämmer.

(Föreslagen lydelse)
ombud eller likvidationsrevisor, som
förordnas enligt 149 § eller 158 §
1 mom., med belopp som tillsyns-
myndigheten bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 6 mars
1970.*

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *offentliga styrelseledamöter i affärsbankerna* och anför.

Inledning

Affärsbankerna spelar en central roll för den ekonomiska utvecklingen. Deras kreditgivning eller medverkan på annat sätt är av väsentlig betydelse för såväl finansieringen av de stora, långsiktiga investeringarna som företagens kortfristiga kapitalbehov. Affärsbankernas sätt att fungera och fördela krediter påverkar användningen av våra totala resurser och därmed såväl den enskildes situation som den ekonomiska utvecklingen i stort. I syfte att åstadkomma en ökad insyn och medverkan i affärsbankernas verksamhet för det allmänna kommer jag i det följande att föreslå en statlig representation i affärsbankernas styrelser. Mitt förslag berör inte övriga bankinstitut, dvs. sparbankerna, jordbrukets kreditkassor och postbanken. Dessa institut har visserligen numera sedan den samordnade banklagstiftningen genomförts rätt att driva samma fullständiga bankrörelse som tidigare varit förbehållen affärsbankerna (prop. 1968:143, BaU 60, rskr 368, SFS 601—605 samt prop. 1969: 158, SU 190, BaU 53, rskr 423 och 430, SFS 732). Banklagsreformen har emellertid hittills inte medfört några större förändringar av den verksamhet de olika typerna av bankinstitut traditionellt bedriver. Fortfarande gäller med viss reservation för marginella förskjutningar bankinstitutet emellan att affärsbankerna är helt dominerande som kreditgivare åt näringslivet.

Gällande ordning

Affärsbankernas verksamhet är med hänsyn till de viktiga funktioner bankerna har att fullgöra i det ekonomiska livet sedan länge ingående reglerad genom lagstiftning. I lagen (1955:183) om bankrörelse (BL) föreskrivs hur affärsbankerna skall vara organiserade och hur verksamheten skall drivas. Att BL efterlevs och att bankerna över huvud taget förvaltas på ett för allmänhetens intresse betryggande sätt kontrolleras fortlöpande av en statlig myndighet, bankspektionen. En grundläggande princip i BL är att det fordras Kungl. Maj:ts tillstånd (oktroj) för att bankaktiebolag skall få driva bankrörelse (1 §). Dessutom skall bankens bolagsordning stadfästas av Kungl. Maj:t. Sådan stadfästelse och oktroj skall beviljas endast i den mån Kungl. Maj:t finner den tillämnade rörelsen vara nyttig för det allmänna. Oktroj meddelas för en tid av högst 10 år (4 § 1 mom.). Också beslut om ändring av stadfäst bolagsordning skall stadfästas av Konungen (4 § 2 mom.). Bolagsordningen skall ange bl. a. antalet styrelseledamöter i bankaktiebolaget och, om suppleanter skall finnas, antalet sådana. Ledamöternas och suppleanternas antal kan bestämmas så att lägsta och högsta antalet anges. Vidare skall tiden för styrelseledamots uppdrag anges (5 § första stycket 6 och andra stycket).

De bestämmelser i BL som närmast är av intresse i detta lagstiftningsärendet finns i avsnittet om styrelse och firmateckning, 71—88 §§.

Styrelsen (centralstyrelsen), som har skyldighet att förvalta bankens angelägenheter enligt BL, skall bestå av minst 5 och högst 18 ledamöter (71 §). Dessa skall vara myndiga, svenska medborgare och bosatta här i landet. Av styrelseledamöterna får inte fler än en för varje påbörjat femtal vara befattningshavare i banken (72 §). Sistnämnda begränsningsregel är tillkommen för att förhindra dominans i styrelsen av ledande bankfunktionärer. Därigenom skulle styrelsens efterhandsprövning kunna bli helt verkningslös.

Styrelsen väljs på bolagsstämman, men en eller flera ledamöter kan tillsättas i annan ordning, om bestämmelse härom tagits in i bankens bolagsordning (73 § första stycket). En sådan bestämmelse kan gå ut på att viss eller vissa av ledamöterna skall utses av Kungl. Maj:t eller av någon offentlig eller enskild institution. Initiativ till en sådan bolagsordningsbestämmelse måste komma från banken själv. Kungl. Maj:t kan således inte exempelvis i samband med oktrojprövning komplettera bolagsordningen med en bestämmelse om rätt för annan än bolagsstämman att tillsätta ledamöter i bankens styrelse (jfr prop. 1955:3 s. 187).

Mandattiden för styrelseledamot får i princip inte avse längre tid än en treårsperiod. Ledamot kan skiljas från uppdraget under mandattiden av den som utsett honom. Han har också rätt att själv avgå innan mandattiden

löper ut. Om styrelseledamot vill avgå i förtid skall han anmäla det hos styrelsen och, om han inte är vald på bolagsstämma, också hos den som tillsatt honom (73 § andra stycket). Som tidigare nämnts skall den mandattid som faktiskt tillämpas inom banken finnas angiven i bolagsordningen (jfr 5 § första stycket 6).

Styrelsen skall inom sig utse en verkställande direktör (VD) och ställföreträdare för denne. Om det behövs kan flera VD utses. VD skall under styrelsens överinseende leda bankens verksamhet och i den utsträckning som styrelsen bestämmer avgöra ärende som det annars ankommer på styrelsen att pröva. Styrelsen kan också uppdra åt annan person (s. k. delegat) än VD att ensam eller i förening med annan avgöra ärenden för styrelsens räkning (74 § första och andra styckena).

Affärsbanksstyrelsers delegering av den egna beslutanderätten är mycket omfattande. Detta beror bl. a. på kreditgivningens speciella krav och flertalet affärsbankers betydande geografiska spridning. Främst sker delegering till den krets av högre tjänstemän som är anknutna till bankens huvudkontor. Dessa tjänstemän utgör tillsammans med VD den s. k. direktionen eller verkställande ledningen. Det förekommer också att centralstyrelse delegerar viss beslutanderätt till en begränsad krets av styrelseledamöter, s. k. kreditutskott. Delegation sker vidare till ledamöterna av de särskilda styrelser, som finns inrättade för de olika distrikten av bankens verksamhetsområde eller vid de enskilda avdelningskontoren. I sådana regionala eller lokala styrelser ingår vanligen den tjänsteman som är distriktschef resp. föreståndare för avdelningskontoret. Övriga medlemmar av regional- eller lokalstyrelserna väljs i allmänhet utanför tjänstemannakategorin.

Den vanligaste organisationstypen inom affärsbankerna är att expeditjonskontoren på huvudkontorets ort samt de olika avdelningskontoren sorterar direkt under huvudkontoret. Expeditjonskontor på övriga större orter sorterar under resp. avdelningskontor. Avdelningskontoren har egna styrelser och äger rätt att själva bevilja krediter upp till vissa fastställda belopp, s. k. limiter. Expeditjonskontoren saknar styrelser och har oftast ingen eller starkt begränsad kreditbeviljningsrätt. Under centralstyrelsen utövas ledningen över banken av en eller flera direktioner med VD i spetsen. Även dessa direktioner har kreditbeviljningsrätt inom vissa fastställda limiter. Några bankers organisation avviker från denna allmänna typ. Bohusbanken och Jordbrukets Bank har endast ett kontor och Sparbankernas Bank endast två kontor. Stockholms Enskilda Bank har enbart kontor utan styrelser, huvudsakligen i Stor-Stockholm, med ingen eller ringa kreditbeviljningsrätt. Skandinaviska Banken har tre centralkontor (huvudkontor) med var sin direktion och styrelse samt var sin underställd krets av expeditjons- och avdelningskontor. Svenska Handelsbanken har en extra beslutsnivå genom att det inom i stort sett varje län finns en distriktscentral med egen styrelse. Göteborgs Bank har ett mindre antal organ motsvarande Svenska

Handelsbankens distriktscentraler samt därutöver ett stort centralkontor i Stockholm.

Det åligger styrelsen att ange delegeringens omfattning i en årlig instruktion. Om uppdraget avser beviljande av kredit eller garanti, skall grunderna härför anges i instruktionen. Avskrift av instruktionen skall insändas till bankinspektionen, som också skall få kännedom om varje ändring av instruktionen. Vissa ärenden får styrelsen inte delegera. Förbudet omfattar ärenden om inrättande eller indragning av avdelningskontor eller övertagande av annan bankrörelse, om förvärv eller avyttring av bankfastighet, om beviljande av kredit eller garanti till verkställande direktör, dennes ställföreträdare, delegat, styrelseledamot och sådan person närstående sammanslutning, om förvärv av aktie och förlagsbevis i andra fall än där fråga är om att skydda fordran samt om fastställande av allmänna räntesatser för in- och utlåning. Vissa undantag gäller från det nu sagda. Styrelsen kan sålunda i fråga om "rörelsekredit" eller "rörelsegaranti" till delegater m. fl. fastställa vissa gränser inom vilka underordnat organ kan besluta i styrelsens ställe. Dessutom kan delegat, om det påkallas av allmän ränteförändring, besluta om ändrade räntesatser för tiden intill nästa styrelsesammanträde (74 § tredje och femte styckena).

VD och andra tjänstemän, till vilka centralstyrelsen delegerat beslutanderätt, får inte tillhöra styrelse för emissionsbolag, eller för bolag vars huvudsakliga verksamhet består i att förvalta eller driva handel med aktier. Medlemskap i andra bolagsstyrelser kräver centralstyrelsens godkännande i varje enskilt fall (75 §).

Inom styrelsen skall en ledamot vara ordförande. Om inte bolagsstämman utsett ordförande och denne enligt bolagsordningen inte utses på annat sätt, ankommer det på styrelsen att välja ordförande. VD eller annan tjänsteman i banken får inte väljas till ordförandeposten (77 §). Motivet för sistnämnda bestämmelse är detsamma som ligger till grund för den förut beskrivna begränsningsregeln i 72 § andra stycket BL.

Det åligger ordföranden i affärsbanks styrelse att se till att sammanträden hålls i erforderlig utsträckning. Styrelseledamot har rätt att begära att styrelsen skall sammankallas. En sådan begäran måste ordföranden efterkomma. Sammanträdena skall protokollföras. Styrelseledamot har rätt att få från styrelsens beslut avvikande mening antecknad till protokollet (78 §). För beslutförhet vid styrelsesammanträde fordras att de närvarandes antal överstiger hälften av hela antalet styrelseledamöter. Högre antal kan dock föreskrivas i bolagsordningen. Som styrelsens beslut gäller, om ej annorlunda bestäms i bolagsordningen, den mening om vilken de flesta röstande förenar sig, eller vid lika röstetal den mening som biträds av ordföranden vid sammanträdet (79 §). Styrelseledamot får inte deltaga i handläggning av fråga som rör avtal mellan honom själv och banken. Han är också jävig i ärende som rör avtal mellan bolaget och tredje man, om ledamoten har ett

väsentligt intresse i frågan som kan vara stridande mot bankens. Han får inte heller deltaga i beslut om avtal mellan banken och bolag, som han ensam eller jämte annan äger företräda (80 §). Sådana jävssituationer som nu nämnts förebyggs i viss mån genom bestämmelserna i 61 § BL om kreditjäv. Dessa bestämmelser innebär i korthet att banken inte får lämna kredit till styrelseledamot i banken eller till sammanslutning, i vilken ledamoten som delägare eller medlem har ett väsentligt ekonomiskt intresse, om inte viss kvalificerad säkerhet lämnas för krediten eller denna avser diskontering av växel som är grundad på verklig handelsaffär.

Om rätt att företräda bank och teckna dess firma samt om registrering i bankregistret av styrelseledamot, suppleant och firmatecknare ges föreskrifter i 81—83 och 85—88 §§.

I fråga om det inbördes förhållandet mellan bolagsorganen gäller att styrelsen, firmatecknare och delegat står under bolagsstämmans lydnad. De skall alla ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter som meddelas i bolagsordningen eller av bolagsstämman. Firmatecknare och delegat är dessutom skyldiga att rätta sig efter de föreskrifter som meddelas av styrelsen (84 § första stycket).

Slutligen bör anmärkas att med ställning som styrelseledamot och/eller delegat är förenade viktiga rättsverkningar i fråga om skadeståndsansvar (177 och 178 §§) och straffansvar (183—186 §§).

Departementschefen

Affärsbankerna är genom sin storlek och mångfasetterade rörelse viktiga makt- och beslutscentra. De tillgodoser till betydande del det enskilda näringslivets kreditbehov. Få företag startas, byggs ut, fusioneras eller läggs ned utan att någon affärsbank tar del i operationen. Koncentrationsutredningen har i sitt betänkande Kreditmarknadens struktur och funktionssätt (SOU 1968: 3) påvisat att dominerande ägare i fyra affärsbanker (Svenska Handelsbanken, Skandinaviska Banken, Stockholms Enskilda Bank och Skånska Banken) och i dessa banker närstående investmentbolag, investmentbolagen själva samt av bankerna kontrollerade stiftelser år 1963 hade inflytande över sammanlagt 260 företag, varav 44 var börsnoterade. Antalet anställda i Sverige vid dessa företag uppgick till 13 % av totala antalet anställda inom den privata sektorn. Företagens industriella förädlingsvärde uppgick till drygt en fjärdedel av industrins totala förädlingsvärde. I vissa industrisektorer var andelen över 50 %. Dessa siffror sammanställda med det förhållandet att affärsbankerna och de större företagen ofta är representerade i varandras styrelser ger en antydning om den betydelse affärsbankerna har både som maktfaktor och som finansieringsinstrument för det enskilda näringslivet.

Genom ränte- och penningpolitiken samt bank- och valutalagstiftningen

fastställer statsmakterna den ram inom vilken affärsbankerna får driva sin rörelse. Riksbanken påverkar genom olika penningpolitiska medel inte bara banksystemets likviditet och därmed förmåga att ge krediter utan också bankernas prisbildning och i viss utsträckning deras placeringsinriktning. I banklagen ges bestämmelser om hur affärsbankerna skall vara organiserade och om hur de skall bedriva sin rörelse. Huvudsyftet med banklagens rörelseregler är att skapa garantier för att eventuella kreditförluster inte drabbar insättarna, med vilkas medel bankerna huvudsakligen finansierar sin kreditgivningsverksamhet.

Affärsbankernas verksamhet kontrolleras av en särskild myndighet, bankinspektionen, som enligt banklagen skall vaka över att bankerna följer de lagar och författningar som reglerar deras verksamhet. Bankinspektionen skall också i övrigt uppmärksamt följa bankernas verksamhet. Särskilt gäller detta förhållanden som kan inverka på bankens säkerhet, dvs. solvens och likviditet, eller är av betydelse för en sund utveckling av bankverksamheten. Som framgår av det sagda har bankinspektionen getts synnerligen omfattande tillsynsuppgifter. Tillsynen har emellertid i praktiken huvudsakligen kommit att koncentreras till en granskning av den del av bankernas verksamhet som har direkt samband med deras säkerhet. Granskningen avser exempelvis krediternas storlek, deras fördelning ur risksynpunkt, ställda säkerheter och belåningsvärden på fastigheter och aktier. Tillsynen sker med ledning av upplysningar och rapporter, som bankerna enligt banklagen skall lämna bl. a. avseende tillgångar och skulder, tillämpade räntesatser, kassaställning m. m. Dessutom gör bankinspektionen genom sina tjänstemän s. k. bankundersökningar, varvid bl. a. bankernas låneportföljer och andra engagemang genomgås. Bankerna är vidare skyldiga att lämna bankinspektionen alla de upplysningar om verksamheten som inspektionen begär. För granskning av bankstyrelsernas förvaltning och bankernas räkenskaper tillsätter bankinspektionen för varje bank en eller flera revisorer, som skall delta i den fortlöpande revisionen av bankens bokföring och i övriga kontrollåtgärder som åligger de av bankens bolagsstämma utsedda revisorerna.

Bankinspektionen har till sitt förfogande åtskilliga korrektiv för att komma till rätta med eventuella missförhållanden i bankerna. Har banks styrelse eller bolagsstämma fattat beslut som strider mot lag eller bolagsordning kan inspektionen förbjuda verkställighet av beslutet. Men även om avvikelse från lag eller bolagsordning inte skett kan inspektionen, om den finner det påkallat, framställa erinringar mot bankens verksamhet. Föreligger enligt inspektionen så allvarliga missförhållanden i fråga om bankens ledning att det kan befaras bli till skada för det allmänna kan inspektionen förelägga styrelsen att vidta lämpliga åtgärder. Om styrelsen inte rättar sig efter ett sådant föreläggande skall bankinspektionen anmäla det till Kungl. Maj:t som kan förklara bankens oktroj förverkad.

Samhällets behov av inflytande och kontroll över affärsbankernas verksamhet är sålunda i vissa avseenden väl tillgodosett genom de befogenheter som tillagts riksbanken och bankinspektionen. I två väsentliga avseenden föreligger emellertid skäl att skapa ytterligare instrument för en direkt insyn och medverkan från samhällets sida i de privatägda affärsbankernas beslut och politik.

För det första har affärsbankerna tilldelats betydelsefulla uppgifter såsom mer eller mindre exekutiva organ för statens politik. Det gäller framför allt bankernas verksamhet inom ramen för valutaregleringen, kontrollen av obligationsemissioner samt särskilt reglerade kreditområden, främst bostadsbyggandet. Vissa händelser på senare tid tyder på att efterhandskontroll inte i alla lägen är tillfyllest för att samhällets intressen på ett berättigat sätt skall kunna tillgodoses.

För det andra har affärsbankernas roll i den näringspolitiska utvecklingen successivt ökat under efterkrigstiden. De medverkar allt oftare genom sin kreditgivning i beslut som har betydande återverkningar på sysselsättning, produktion, struktur- och branschutveckling samt regionala förhållanden. Utvecklingen mot ett ökande bankinflytande på dessa från samhällsynpunkt viktiga frågor har sin förklaring i flera samverkande förhållanden. Företagens på senare år sjunkande självfinansieringsnivå har utan tveivel ökat företagens behov av kapitaltillskott utifrån och gjort dem mera bankberoende. Samtidigt har nya tillverkningsmetoder och produkter samt strukturförändringar inom vissa branscher krävt investeringar av en storleksordning som förr var mindre vanlig. Denna tendens kan väntas bestå och förstärkas. Också företagens utlandsinriktade verksamhet, export, import och etableringar i andra länder, blir alltmer kapitalkrävande och förutsätter ett intimt samarbete mellan företag och bank vid lösandet av ofta komplicerade finansieringsfrågor. För att ännu effektivare kunna biträda företagen i deras utlandsverksamhet och tillmötesgå deras krav på att få tillgång också till de internationella penning- och kapitalmarknaderna har några av de större affärsbankerna på senare år engagerat sig som delägare i utländska bankföretag.

Med de kontrollmöjligheter som f. n. står till buds har samhället små möjligheter att påverka beslutsfattandet i affärsbankerna vare sig det gäller finansieringsverksamhetens allmänna inriktning, enskilda kreditfrågor eller andra från det allmännas synpunkt viktiga ärenden. Genom penningpolitiken kan riksbanken visserligen som jag nyss nämnt reglera affärsbankernas kreditgivningskapacitet, men något inflytande på de enskilda besluten i affärsbankerna har inte riksbanken. Inte heller bankinspektionen, vars tillsynsuppgifter inskränker sig till en granskning i efterhand av bankernas verksamhet, kan sägas ha något sådant inflytande.

Under hänvisning till det anförda anser jag att former bör skapas för samhällets direkta medverkan i och inflytande över besluten i de privatägda affärsbankerna. Detta bör enligt min mening åstadkommas genom att möjlighet införs för det allmänna att tillsätta representanter i styrelserna för dessa banker. Utgångspunkten för dessa offentliga styrelseledamöters arbete i bankerna skall vara det gemensamma intresse som bankerna och samhället har att statsmakternas intentioner i tidigare berörda hänseenden beaktas och så långt möjligt realiseras. Att mera ingående bestämma de riktlinjer efter vilka de offentliga styrelseledamöterna bör arbeta anser jag varken nödvändigt eller lämpligt. Det är inte osannolikt att sådana anvisningar även om de är allmänt hållna skulle kunna både äventyra de offentliga ledamöternas möjligheter att göra en meningsfull insats och verka i riktning mot en byråkratisering av arbetsformerna i affärsbankernas styrelser. Man kan också räkna med att sådana instruktioner med hänsyn till de snabbt skiftande förhållandena i det ekonomiska livet snart skulle behöva ses över. Eftersom de offentliga ledamöternas möjligheter att utöva ett reellt inflytande på beslutsfattandet i affärsbankerna i hög grad kommer att bero på den kunskap och information de själva besitter bör de utses bland personer med stort allmänekonomiskt kunnande och med god kännedom om de samhälleliga målsättningarna inom den ekonomiska politiken i allmänhet och näringspolitiken i synnerhet.

Antalet offentliga ledamöter och sättet för deras medverkan i varje enskild bank måste kunna varieras med hänsyn till de skilda bankernas storlek, organisation och rörelseinriktning. I fråga om var och en av de sju provinsbankerna (Wermlands Enskilda Bank, Sundsvallsbanken, Skånska Banken, Östergötlands Enskilda Bank, Smålands Bank, Skaraborgs Enskilda Bank och Uplandsbanken) synes en offentlig styrelseledamot placerad i bankens centrala styrelse vara till fyllest för att nå det mått av samhälleligt inflytande och insyn som avses med mitt förslag. Någon statlig representation i dessa bankers lokala kontorsstyrelser anser jag inte påkallad.

För de fyra stora landsomfattande privata bankerna (Svenska Handelsbanken, Skandinaviska Banken, Stockholms Enskilda Bank och Göteborgs Bank) bör riktpunkten vara att i varje banks centralstyrelse skall ingå två offentliga styrelseledamöter. Skandinaviska Banken, vars organisation avviker från de övriga storbankernas, erbjuder särskilda problem. Under bankens centralstyrelse arbetar tre tämligen självständiga enheter, centralkontoren i Stockholm, Göteborg och Malmö, med var sin av centralstyrelsen utsedd verkställande direktör, centralkontorsstyrelse och direktion samt var sin krets av underställda avdelnings- och expeditjonskontor. Med hänsyn till denna organisationsform bör den statliga representationen utsträckas till att avse — förutom centralstyrelsen — också styrelserna vid centralkontoren. I var och en av dessa styrelser bör alltså ingå en offentlig styrelseledamot, som tillika är ledamot av centralstyrelsen. Detta medför att de offentliga

styrelseledamöternas antal för Skandinaviska Bankens del måste uppgå till tre. I fråga om övriga storbanker synes någon offentlig representation i lokala styrelser inte erforderlig.

De två lokala småbankerna, Jämtlands Folkbank och Bohusbanken, intar en särställning. Det kan f. n. inte anses påkallat att för dessa banker utse offentliga styrelseledamöter. Sparbankernas Bank och Jordbrukets Bank, som drivs i affärsbanksform men ägs av sparbanks- resp. jordbrukskasse- rörelsen, handhar centrala bankmässiga uppgifter i resp. rörelse. Inte heller i fråga om dessa två banker föreligger enligt min mening något behov av offentlig styrelserepresentation.

För att offentlig styrelseledamot skall bli i stånd att närmare orientera sig i frågor, som senare skall behandlas i styrelsen, bör ledamoten ingå i den grupp av styrelseledamöter och/eller tjänstemän som närmast under styrelsen förbereder de ärenden som skall föredras i styrelsen. Ärendena bereds vanligen i bankens direktion, verkställande ledning eller s. k. kreditkommitté, som sammanträder någon eller några dagar före styrelsens sammanträde. I bankstyrelser där flera offentliga styrelseledamöter ingår bör rätten att delta i direktionsarbetet till undvikande av osmidighet i bankens beslutsfattande inskränkas till att gälla endast en av dessa ledamöter. Jag förutsätter att varje offentlig styrelseledamot kommer att aktivt följa bankens verksamhet och hålla sig informerad om handläggningen av viktigare ärenden även om de beslutas av annat organ i banken än styrelsen. En lämplig informationskälla torde vara de protokoll som regelmässigt förs vid sammanträden i bankens olika direktioner. Genom att fortlöpande ta del av dessa protokoll bör den offentliga ledamoten bli i tillfälle att nära följa den ofta mycket betydande kreditgivning som sker redan på direktionsnivå. Liksom övriga styrelseledamöter har självfallet också offentlig styrelseledamot möjlighet att göra sådana ärenden till föremål för överväganden inom styrelsen, om han skulle finna det påkallat från de synpunkter han har att företräda.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att enligt de principer jag nu angett tillsätta offentliga styrelseledamöter i bankstyrelserna. Suppleanter för ledamöterna skall inte finnas. Beslut om tillsättande av offentlig ledamot bör fattas först efter det ifrågavarande bank under hand beretts tillfälle att framlägga sina synpunkter i fråga om personvalet. Ett sådant förfarande i tillsättningsärendena bör enligt min mening kunna bidra till att skapa förutsättningar för det förtroendefulla och konstruktiva samarbete mellan den offentliga styrelseledamoten och bankstyrelsen i övrigt som mitt förslag syftar till. Någon reglering i lag av samrådsförfarandet anser jag inte nödvändig utan detta bör kunna ske helt formlost.

Offentlig styrelseledamot bör vara underkastad de kvalifikationskrav och bestämmelser i övrigt som gäller styrelseledamöter utsedda av banks bolagsstämma. Det sagda innebär bl. a. att offentlig styrelseledamot blir underkastad inte bara banklagens skadestånds- och straffbestämmelser utan

också dess sekretessbestämmelse i 192 §. Bestämmelserna bör givetvis också ges samma tolkning vare sig det gäller en offentlig styrelseledamot eller en av bolagsstämman utsedd ledamot. Detta betyder i fråga om den nämnda sekretessbestämmelsen, enligt vilken enskildas förhållanden till bankaktiebolag inte får "i oträngt mål yppas", att offentlig ledamot inte har rätt att meddela sin uppdragsgivare vad han i bankstyrelsen erfarit om kunds förhållanden till banken. Däremot torde bestämmelsen inte kunna tolkas så att offentlig ledamot skulle vara förhindrad att, utan angivande av enskilda kunders förhållanden, delge Kungl. Maj:t synpunkter och erfarenheter beträffande sitt uppdrag som samhällsrepresentant i bankstyrelsen.

Offentlig styrelseledamot bör erhålla arvode av vederbörande bank. Arvodets storlek bör fastställas av Kungl. Maj:t.

Jag anser, att de lagändringar som mitt förslag föranleder bör träda i kraft den 1 januari 1971.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till *lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse*. Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.¹

Specialmotivering

5 §.

Till denna paragraf, som innehåller bestämmelser om vilka uppgifter som skall finnas i bolagsordning för bank, har fogats ett nytt stycke.

Enligt 5 § första stycket 6 skall i bolagsordning anges antalet styrelseledamöter och antalet styrelsesuppleanter, om sådana skall finnas. Vidare skall anges tiden för styrelseledamots uppdrag och huru ledamot och suppleant skall tillsättas, om de inte skall väljas på bolagsstämman. I paragrafens andra stycke föreskrivs att antalet styrelseledamöter och styrelsesuppleanter kan bestämmas så, att högsta och lägsta antalet anges.

Som kommer att framgå av kommentaren till 76 § är avsikten att sättet, på vilket offentlig styrelseledamot skall utses, och det högsta antalet sådana ledamöter skall anges direkt i lagtexten. Vidare avses offentlig ledamots mandattid bli bestämd med tillämpning av 73 § andra stycket. Något behov av att ta in motsvarande bestämmelser också i bankernas bolagsordningar kan inte anses föreligga. Bestämmelserna om styrelseledamot i 5 § bör därför inte gälla i fråga om offentlig styrelseledamot. Det tillagda tredje stycket i paragrafen har utformats i enlighet med det sagda.

71 §.

Ändringarna i paragrafen är av både saklig och redaktionell natur.

Maximigränsen för antalet styrelseledamöter i affärsbanks styrelse före-

¹ Bilagan har uteslutits här. Den är bortsett från vissa redaktionella jämkningar likalydande med den bilaga som är fogad vid propositionen.

slås höjd från 18 till 21 ledamöter. Vidare föreslås att Kungl. Maj:t skall ha rätt att utse högst tre offentliga styrelseledamöter som skall ha till uppgift att särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i bankens verksamhet. Som framgått av den allmänna motiveringen är avsikten att tre offentliga styrelseledamöter skall utses endast om det föranleds av bankens organisatoriska uppbyggnad.

Höjningen av maximiantalet ledamöter är att betrakta som en konsekvensändring till förslaget om offentliga styrelseledamöter. I de fall affärsbanks styrelse redan består av 18 ledamöter måste utrymme finnas för tillsättande av offentliga ledamöter. Eftersom det nuvarande maximiantalet ledamöter får anses fullt tillräckligt för behovet av styrelseledamöter utsedda inom bankerna bör den nu föreslagna möjligheten att utse ytterligare tre ledamöter vara helt förbehållen Kungl. Maj:t för de offentliga ledamöter som kan komma att utses.

Den redaktionella ändringen innebär i förhållande till vad nu gäller att 73 § första stycket inarbetats i 71 § första stycket.

72 §.

Till paragrafen har fogats ett nytt stycke.

Enligt paragrafens andra stycke får inte fler än en för varje påbörjat femtal av styrelsens ledamöter vara befattningshavare i banken.

För att förslaget om offentlig styrelserepresentation i bankerna inte som sidoeffekt skall medföra möjlighet för bank att i förhållande till nuläget öka bankmannarepresentationen i styrelsen föreslås i det tillagda stycket att offentlig styrelseledamot inte skall inräknas bland styrelseledamöterna vid tillämpning av paragrafens andra stycke.

73 §.

Ändringarna i denna paragraf är av redaktionell art och föranledda av att paragrafens nu gällande första stycke förts över till 71 §.

74 a §.

I denna paragraf, som är helt ny, föreslås i enlighet med vad som utvecklats i den allmänna motiveringen att Kungl. Maj:t skall ha rätt att förordna att offentlig styrelseledamot skall omfattas av uppdrag att avgöra ärenden i stället för bankens styrelse. Sådant uppdrag kan ges med stöd av 74 § andra stycket BL till en person ensam eller till flera i förening. Den här föreslagna bestämmelsen är avsedd att tillämpas endast om särskilda skäl föranleder det och är begränsad till fall när flera delegater utsetts. Bestämmelsen tar sikte på att lösa de tidigare berörda problemen med samhällsrepresentation i Skandinaviska Bankens tre centralkontorsstyrelser. Dessa utgörs av delegatgrupper tillsatta med stöd av 74 § andra stycket BL. Vidare föreslås i 74 a § i enlighet med vad som också utvecklats i det all-

männa avsnittet att en offentlig styrelseledamot i varje bank skall ha rätt att delta i den slutliga beredningen av styrelseärendena. Sådan beredning handhas vanligen av bankens direktion, verkställande ledning eller s. k. kreditutskott, som utgörs av en begränsad krets av styrelseledamöter och/eller tjänstemän i banken. Skulle beredning i denna form inte förekomma i någon enstaka bank avses förslaget inte föranleda någon förändring i bankens organisation eller arbetsformer.

159 §.

Ändringen i denna paragraf är föranledd av förslaget att banken skall utge ersättning till offentlig styrelseledamot med belopp som Kungl. Maj:t bestämmer.

Hemställan

Jag hemställer, att lagrådets yttrande över förslaget till *lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse* inhämtas enligt 87 § regeringsformen genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 11 maj 1970.

N ä r v a r a n d e :

f.d. justitierådet	REGNER,
regeringsrådet	MARTENIUS,
justitierådet	BERNHARD,
justitierådet	HESSER.

Enligt lagrådet den 6 maj 1970 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 6 mars 1970, hade Kungl. Maj:t förordnat, att enligt 87 § regeringsformen lagrådets utlåtande skulle inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i lagen om bankrörelse*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av kanslirådet Kurt Malmgren.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ingrid Hellström

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 27 maj
1970.*

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtande över förslag till *lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse*.

Föredraganden upplyser, att lagrådet lämnat lagförslaget utan erinran och anför.

Vissa mindre jämkningar av redaktionell karaktär bör vidtas i förslaget. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga lagförslaget med de vidtagna ändringarna.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten